

Да пытання захавання вобразна-стылістычнай спецыфікі пры перакладзе з польскай мовы на беларускую

К.Л. ХАЗАНАВА

Адна з асноўных задач і разам з тым праблем перакладчыка мастацкага твора – гэта вобразна-стылістычнае пераўвасабленне гэтага твора сродкамі іншай мовы і захаванне ў перакладзе большасці (а ў ідэале – усіх) мастацка-выяўленчых рыс і як вынік стварэнне ў перакладзе роўнага арыгіналу эстэтычнага ўражання.

Прыкладам такога пераўвасаблення можа лічыцца пераклад Янкі Купалы п'есы польскага пісьменніка і драматурга Ежы Жулаўскага “Эрос і Псіха”. Гэты твор характарызуецца нетрадыцыйнасцю жанравай асновы, якая дала магчымасць аналізу лінгвістычнай адаптацыі мовы перакладу (МП) да новага ў беларускай літаратуры тыпу драматургіі. Арганізацыя слоўнага матэрыялу ў тэксце п'есы, “пацвёрэнне беларускай лексікі рамантычна ўзвышаным слоўным радком” [3, с. 677], мастацка-эстэтычная вобразная адэкватнасць МП арыгіналу сведчыць аб эстэтычным гусце і своеасаблівым моўным чуцці Купалы і заслугоўвае даследавання.

Складаным пазычным сродкам узнаўлення гэтай інфармацыі быў эпітэт, бо “менавіта пры перакладзе эпітэта часцей за ўсё падпільноўвае небяспека скажэння аўтарскага стылю” [10, с. 207]. Аднаслоўная ад'ектыўная канструкцыя стварыла змястоўнае вобразнае насычэнне: *szmer strumienia szklany* [13, с. 21]. Вобраз, створаны за кошт эпітэты, заснаваны на асацыятыўным пераносе, аформленым на знешнім падабенстве з'явы прыроды (*strumień* ‘ручай’ [1, П, с. 380]) і прадмета (*szkło* ‘шкло’ [1, П, с. 401]) паводле празрыстасці як асноўнай якаснай уласцівасці абодвух. Паўтарыўшы ў МП трохчленную структуру, перакладчык выкарыстаў іншую аснову стварэння вобраза: шорах крыніцы *жалейны* [8, с. 66]. Прыметнік-эпітэт МП характарызаваў з'яву не праз прадмет, як у МА, а шляхам эмацыянальна-вобразнай узгадкі дзеяння (*жалейны*), якая “стварыла ўмовы для з'яўлення новага эстэтычнага сэнсу ў значэнні прыметніка” [4, с. 65].

Іншыя мастацкія азначэнні МП захавалі больш семантычных кампанентаў зместу іх аналагаў з мовай арыгінала (МА). Так, азначэнні МА *rozkoszne powiewy* [13, с. 80] і МП *пяшчотныя ўзевы* [8, с. 66] мелі агульныя семы ‘дзіўны’, ‘прыемны’, якія былі падставай перакладу. Аднак міжмоўную паралель нельга назваць абсалютным эквівалентам, бо *rozkoszny* – гэта яшчэ ‘прывабны’, ‘чароўны’ [1, П, с. 273], што не перададзена ў МП. Вецер (*узевы*) у МП валодае ўласцівасцямі, на якія няма ўказання ў арыгінальным эпітэце (‘ласкавы’, ‘далікатны’). Нягледзячы на агульнасць семантычных кампанентаў, персаніфікаваны эпітэт МП, які садзейнічаў адушаўленню прыроднага працэсу, характарызуецца большай вобразнасцю. Рэалізацыі эстэтычнага значэння прыметніка-эпітэта садзейнічала “кантамінацыя прамога (канкрэтна-прадметнага) і вытворнага (пераноснага) значэнняў..., лексіка-семантычная навізна сувязей, парушэнне валентнасці, якая лёгка аднаўляецца моўнымі аналогіямі і стылістычнай актыўнасцю ў мастацкім тэксце” [4, с.65].

Ступень вобразнасці некаторых азначэнняў Купала ў МП паменшыў: *cichym listkiem* на *drzewie świata* [13, с. 23] – *сухім* лістам На дрэве свету [8, с. 67]. Пераклад – адваротны вышэй апісанаму. Арыгінальнае і беларускае азначэнні “сутыкнуліся” ў агульнай семе ‘безжыццёвасць’. У МА гэта другаснае значэнне, утворанае праз перанясенне чалавечых уласцівасцей (маўклівасць) на неадушаўлены прадмет. У МП выкарыстаны прыметнік са сцёртай вобразнасцю, з прамым, хоць і ўтвораным на аснове пераносу, значэннем прыметы.

Пераклад эмацыянальна-экспрэсіўных эпітэтаў з адмоўнай ацэначнасцю вымагаў уліку рэакцыі беларускамоўнага рэцэптара на дэнататыўны і канататыўны кампаненты зместу. Першы па функцыянальнай значнасці ўступаў другому: [Blaks]: *zmierzone dziewczki!* [13, с. 4] – [Блякс]: *Абрыдныя дзеўкі!* [8 с. 51] Беларускі адпаведнік быў функцыянальна роўным МА, за які лінгвісты прынялі эквівалент, “здольны выклікаць у іншамоўнага атрымальніка рэакцыю, падобную той, якую дадзенае паведамленне выклікае ў тых, хто чытае ці чуе яго ў арыгінале” [12, с. 242]. Прыметнік *абрыдны* перадаў атрыбутыўна-сігніфікатыўны кампанент значэння польскага *zmierzony* ‘апрыклы’ [1, П, с. 706] і захававу яго экспрэсіўна-эмацыянальную канатацыю.

Больш складана было перадаць дакладна выражаную ў МА ступень эмацыянальнага выражэння прыметы. У МА сэнс, блізкі прыметніку *zmierzony*, мела азначэнне *uprzykrzony* ‘надакучлівы’ [1, П, с. 478]: [Blaks]: *A idźcież, uprzykrzone dziewczki!* [13, с. 10]. Прыметнікі МА адрозніваліся ступенню экспрэсіўнасці: *zmierzony* = *uprzykrzony* + ‘вельмі’. Градацыя экспрэсіўнасці і ўзмацненне эмацыянальнай характарыстыкі азначэнняў МА назіраецца і ў МП: [Блякс]: *Адстаньце, назольныя дзеўкі!* [8, с. 57].

Захаванне эмацыянальнай інтэнсіўнасці пры перакладзе экспрэсіўных мастацкіх азначэнняў адбывалася незаўсёды: [Hedone]: *rusz się nareszcie, szkaradny leniuchu!* [13, с. 10] – [Гедона]: *Зрухніся ўрэшце, гультай недарэчны!* [8, с. 56]. Пераклад перадаў толькі агульнае ўказанне на негатыўныя эмоцыі, выражаныя ў арыгінале. Польскае *szkaradny* ‘паганы, гадкі, брыдкі’ [1, П, с. 400] адлюстравала злосць, раздражненне гаворачай асобы, вялікую незадаволенасць суб’екта маўлення. Эпітэт МА меў адценне лаянкавасці, грубасці, а яго адпаведнік у МП толькі выразіў неадабральнасць адрасатам: *недарэчны* ‘бязглузды, нязграбны’. У якасна-колькасных адносінах экспрэсіўнасць зыходнага (МА) і выніковага (МП) эпітэтаў розная. Экспрэсіўная інтэнсіўнасць мастацкага азначэння МА ў працэсе перакладу паслаблена. Выраз успрымаецца ў МП як заўвага, у адрозненне ад арыгінала, дзе гучала лаянка. Аднак пераклад можна лічыць адэкватным, бо эпітэт МП перадаў тры з чатырох канататыўных сем экспрэсіўнасці (эмацыянальнасць, ацэначнасць, вобразнасць) і не захававу інтэнсіўнасць азначэння МА.

Не менш важнай у працэсе перакладу п’есы была перадача эпітэтаў са станоўчай ацэначнасцю, якія ў МА выражаліся сродкамі ўзвышанай лексікі. Уласцівасцю перакладчыцкага “голосу” Купалы стала выражэнне часткі азначэнняў прыдаткамі. У выніку змянення атрыбутыўных адносін паміж эпітэтам-прыметнікам і паясняльным словам МА на атрыбутыўна-пазітыўныя адносіны ў МП, эпітэт-прыдатак стаў характарызаваць з’яву праз супастаўленне з іншай з’явай: *ta pieśń odwieczna, dziwna* [13, с. 13] – *Дзіў-песня гэта – адвечна-старая* [8, с. 59]. Выкарыстаўшы наяўнасць у беларускай мове слова, якое ў МА стала эпітэтам, Купала нулясуфіксальным спосабам утварыў назоўнік. Вобразна-граматычная кампрэсія ў МП дала схованае параўнанне, імпліцытнасць якога ажывіла ўяўленне аб з’яве, названай паясняльным словам.

Калі эпітэты МА не характарызавалі ці ацэньвалі, а выражалі адносіны гаворачага да аб’екта гаворкі, Купала замяніў эпітэт-прыметнік МА эпітэтам-прыдаткам без апоры на арыгінал: *Areta czcigodna* [13, с. 17] – *Арэта-саколка* [8, с. 62]. Эпітэт МА *czcigodny* ‘паважаны, шаноўны’ [1, I, с. 123] перадаў адабрэнне, павагу гаворачага. Прыдатак МП узмацніў эмацыянальнасць тэксту. Фальклорна-міфалагічныя карані, рэшткі замарфічных і татэмічных народных вераванняў надалі МП непаўторную вобразна-эмацыянальную насычанасць. Дэмініўтыўнае ўтварэнне дадало да канататыўных кампанентаў эмацыянальнасці, якія перайшлі ў МП з МА, пачуцці ласкавасці, замілавання і сімпатыі.

Дэрывацыйныя магчымасці беларускай мовы дапамаглі перакладчыку ў пераўвасабленні наступнага эпітэта: *o zorzo zlocona!* [13, с. 14] – *зара-зараніца!* [8, с. 60] Сталы эпітэт *zlocony* ‘пазалочаны’ [1, П, с. 701], ужыты ў зваротку МА як паэтычная формула, не меў ацэначнасці ці характарыстычнасці. Яго народна-паэтычная аснова з’арыентавала Купалу на беларускі фальклор. Выражэнне эпітэта праз кантактны паўтор, у якім першы назоўнік – паясняльнае слова, а другі – эпітэт-прыдатак, выявіла крайнюю

ступень адносін да адрасата – спалучэнне павагі і замілаванасці. Фармант *-іц-* паўплываў на эмацыянальны тон выказвання, перадаўшы пачуцці ўсхвалення і абазначыўшы ўрачыстасць тэксту. Граматычнае значэнне суфікса ('найменне жывых істот жаночага полу') дазваляе разглядаць эпітэт-прыдатак дэградаваным міфам увасаблення зары і адносін да з'явы прыроды як да жывой асобы, выпэйшай за адрасант.

Пад лексіка-граматычнае трансфармаванне ў МП падпалі некаторыя аднародныя эпітэты МА: *o, ty [Laida] przepiękna, słodka, czarnooka* [13, с. 56] – *О ты [Ляйда], пахучая майская кветка* [8, с. 92]. У працэсе перакладу Купала пакінуў мэту камунікацыі, рэлевантны элемент выказвання – эмацыянальна-вобразнае ўслаўленне прыгажосці адрасата. Прыдатак МП разам з характарыстычнасцю, якую ён "атрымаў у спадчыну" ад МА, валодаў адценнем намінацыйнасці, абазначыўшы ўласцівасць асобы праз адносінны да яе прадмета. Трохкампанентнае дапасаванне з'явілася стэрэатыпнай фразай, якая выразіла ў МП эмоцыі захаплення. Пры неадпаведнасці прамому зместу зыходнага тэксту ў МП дасягнуты камунікатыўна-асацыятыўны эффект МА.

Часам заменай спосабаў граматычнага выражэння мастацкіх азначэнняў МА перакладчык разнастаіў слоўнае напаўненне МП: *ten pan potężny* [13, с. 14] – *той пан магутны* [8, с. 60]; [Psyche]: *do domu rodzica mego, potężnego krola* [13, с. 17] – [Псіха]: *да дому Майго айца, караля-валадарца* [8, с. 62]. Эпітэт-прыдатак паводле семантыкі больш мэтанакіраваны, бо не толькі назваў якасць (*potężny* 'магутны, моцны' [1, П, с. 130]), але і праз бачныя словаўтваральныя сувязі паказаў прычыны яе ўзнікнення: *валадарца* 'той, хто мае ўладу, якая дала магутнасць'.

Купала карпатліва шукаў беларускія словы і выразы для адэкватнага ўзнаўлення характэрнай МА мастацкай вобразнасці: *plasy łona ubarwię rumiencem* [13, с. 11] – *лоны ў скоках заззяюць чырвеняй* [8, с. 57]. Дзякуючы перакладчыцкай замене дакладных адпаведнікаў МА стылявымі варыянтамі (*ubarwię* 'афарбаваць', 'упрыгожыць' [1, П, с. 453]), выраз па паэтычнай чароўнасці – асноўнаму патрабаванню эстэтыкі сімвалізму – стаў роўны арыгіналу.

У МП захавана інтанацыя МА: *Z ziemi woń bije, jak gdyby z ołtarza, na którym leży słońce, żertwa krwawa* [13, с. 12] – *З зямлі б'е мгла, як з аўтарнай паходні, Дзе легла сонца ахвярай крывавай* [8, с. 58]. Нягледзячы на тое, што *woń* 'водар, пах' [1, П, с. 534] перакладзена *мглою*, *ołtarz* 'алтар' [1, I, с. 629] зменены на факел (*паходня*), МП перадала містычнасць, змрочнасць асяроддзя, што і патрабаваў сюжэт.

Метады, якія Купала прымяніў пры перадачы вобразна-выяўленчых сродкаў драмы, прымушаюць згадзіцца, што "асноўная цяжкасць мастацкага перакладу ўсё ж не ва ўзнаўленні моўных, а тым больш структурна-моўных элементаў чужой мовы, а ў тым, каб, улічыўшы несупадзенне моўных сістэм, па-мастацку аднавіць сукупнасць вобразаў арыгінала" [6, с. 160]. Гэты перакладазнаўчы пастулат вядзе да неабходнасці ўліку, як у працэсе перакладу, так і пры даследаванні яго вынікаў, стылявых, выяўленчых і экспрэсіўных функцый мастацкіх сродкаў тэксту. Калі некаторыя з іх пры ўнясенні ў МП магчыма паўтарыць, то да фразеалагічных адзінак такі падыход прымяніць, як правіла, нельга. Выбар перакладчыкам беларускіх моўных сродкаў для фразеалогіі МА абумовілі семантычны, структурны і стылявы крытэрыі. Апошні вызначаўся сацыяльным статусам дзеючай асобы, у вусны якой аўтар заклаў фразеалагізм.

Перанос Купалам фразеалагічнай сістэмы МА абапіраўся на надзяленне тэксту беларускім нацыянальна-культурным кампанентам: *stoki mogą sobie skakać do woli* [13, с. 11] – *сарокі могуць скакаць сабе, колькі ўлезе* [8, с. 58]; *echu rzucić pieśni jako pragne!* [13, с. 9] – *кідаць водгулло песні без ліку!* [8, с. 56] Аснова перакладчыцкай замены тут – семантыка (вялікі памер) і стылістычная характарыстыка фраземы. Унутраны вобраз і структурная мадэль фразеалагічнай паралелі ў МА і МП розныя.

Адметнасці фразеалагічных сістэм МА і МП назіраюцца ў несупадзенні функцыянальна-стылявых разрадаў фразем МА і МП: *przy stole rzymskiego prefekta wznosicie okrzyk* [13, с. 47] – *У застоллі рымскага сеўшы прэфекта, Б'іце віваты* [8, с. 83]. Пры

аднолькавай семантыцы і падобнай унутранай форме і структуры фразеалагізм МА *wznosić okrzyk* і яго эквівалент *біць віваты* ‘вітаць’ маюць неаднолькавую функцыянальна-стылявую афарбоўку. Блізкасць фраземы МА да кніжнай, яе кантэкстуальнае становішча падказалі перакладчыку кніжны фразеалагізм са словам-кампанентам лацінскага паходжання (*vivat* ‘брава, няхай жыве’ [2, I, с. 287]). Фразеалагічная паўкалька выдатна ўвайшла ў моўную тканіну перакладнога твора.

Пры перакладзе фразеалагізмаў МА Купала выкарыстоўваў калькаванне вельмі рэдка, бо “калька – гэта не думка, выражаная словамі, гэта словы, якія павінны скласці думку. Яны часцей за ўсё складаюць думку не зусім тую ці нават зусім не тую, што ў арыгінале” [7, с. 249]. Часцей Купала прымяняў перакладчыцкія трансфармацыі, пры якіх адзінкавае слова ці нефразеалагічнае словазлучэнне МА становілася фразеалагізмам МП.

Тут выдзяляюцца эмацыянальна зніжаныя фраземы, якія ў інтэрпрэтацыі Купалы сталі варыянтамі перакладу стылістычна нейтральных слоў: *Biegaj jeno zwawo i przynieś kosze* [13, с. 10] – Бяжы, каб ця звадка! Й цягни кашолкі [8, с. 56]. Акалічнасць МА паказала на характар праяўлення дзеяння. Фразеалагізм-лаянка МП меў толькі эмацыянальна-экспрэсіўны змест, які стварылі нерэальнасць унутранага вобраза, міфалагічнае паходжанне (*звадка* ‘хвароба’) і прастамоўная афарбоўка фраземы. Фразеалагічны выраз, зафіксаваў эмоцыі гаворачага, перадаў неадабрэнне і асуджэнне бяздзейнасці аб’екта гаворкі.

Паколькі “фразеалагізмы індывідуалізуюць мову герояў, выступаюць своеасаблівым знакам прыналежнасці персанажа да пэўнага грамадскага асяроддзя” [9, с. 216], то ўзнікненне іх у МП стала трапнай візітнай карткай: [Laida]: *I co ci [Charmjonowi] o niego [Arystosa]!* [13, с.60] – [Ляйда]: *На які чорт ён [Арыстос] табе [Харміёну]!* [8, с.95] Прастамоўны выраз з грубавата-зніжаным зместам выявіў рэзкасць і вульгарнасць персанажа пры семантычнай эквівалентнасці МА і МП (*на які чорт* ‘навошта’ ← *co ci o niego* ‘на што ён табе’).

Функцыі маўленчай характарыстыкі і насычэння МП беларускім нацыянальным каларытам выканалі іншыя, даданыя Купалам фраземы: *nie spojrzysz [Psyche] nawet na twoje służebne* [13, с. 7] – *не кінеш вокам [Псіха] на слуг* [8, с. 53]. Лексема МА *spojrzeć* ‘зірнуць’ [1, П, с. 356] і фразеалагізм МП *кінуць вокам* ‘паглядзець’ прыблізна роўныя паводле значэння. Аднак МП з’яўляецца эмацыянальна і экспрэсіўна насычанай за кошт алагічнасці і сэнсавай несумяшчальнасці фразеалагізма.

Часам мастацкая выразнасць тэксту перакладу дасягнута семантычнай двухплавасцю фразеалагізма: *pije się z nimi [grekami] przyjemnie i gładko* [13, с. 57] – п’ецца з імі [грэкамі] *са смакам* і гладка [8, с. 92]. Паралелізм значэнняў узнік дзякуючы ўжыванню фразеалагізма *са смакам* ‘смачна’ з неўласцівым яму значэннем ‘добра’, ‘радасна’. Кантэкст не знішчыў першасную семантыку, а дадаў да яе другасную, вытворную.

Адметнасць МП – увядзенне ці стварэнне сакавітых, яскравых беларускіх слоў: *jak was spodlila niewola* [13, с. 46] – Як вас няволя *збыдлячыла* [8, с. 83]. Выхапленнае з самай народнай гушчыні слова *збыдлячыць* сваёй мудрагелістасцю і забаўнасцю пераўзыходзіць польскае *spodlić* ‘разбэсціць’, ‘зрабіць подлым’ [1, П, с. 356]. Эквівалентнасць МА і МП дасягнута разам з падобнасцю семантыкі суадносных слоў аднолькавасцю словаўтваральнай мадэлі.

Аднакарэнны з дзеясловам МА прыметнік *podły* ў МП меў таксама незвычайны адпаведнік: *Arystos [do Filosoфа]: Podły!* [13, с. 56] – Арыстос [да Філософа]: *Нікчэмнік!* [8, с. 92] Перакладчык ужыў беларускае слова, якое больш за ўсё іншыя варыянты (субстантываваны прыметнік *подлы* ці грубае, лаянкавае *падлюга*) падыходзіў да сітуацыі.

Словы такога тыпу – каштоўныя каменьчыкі ў скарбніцах жывой народнай лексікі. Купала чуйна ўспрымаў мову роднага краю і атаясамліваў лексічныя адметнасці беларускай гаворкі з яе псіхалагічнымі абставінамі. Некаторыя спецыфічныя беларускія лексемы сталі галоўным сродкам моўнай характарыстыкі персанажаў твора, “аднаго з найбольш моцных выяўленчых сродкаў, адмовіцца ад якой – гэта сапраўды значыць пераўтварыць жывых, жывакроўных людзей у бяздушныя васковыя фігуры” [11, с. 153].

Парабак Блякс, адмоўны персанаж п’есы, ужыў у МА выраз: *W ślepiu mnie [zorza] razi* [13, с. 19]. У МП дадзены стылістычна роўны варыянт слову МА *ślepią* ‘вочы (жывёлы)’,

‘зрэнке’ [1, II, с. 413]: *Ў зеркачы мяне [зорка] разіць* [8, с. 64]. Для стылявой адэкватнасці МА і МП Купала знайшоў беларускае размоўнае слова *зеркачы* ‘вочы’, якое падкрэсліла іранічнасць выказвання.

Эмацыянальна-экспрэсіўная афарбоўка прысутнічала ў іншых рэпліках гэтага персанажа, якія трэба было перадаць беларускай мовай, кіруючыся не лексічным, а стылістычным значэннем. Сялянку Гагну, службовую дзяўчыну Псіхі, Блякс у МА назваў *dzierlatka* [13, с. 20]. Першасна-намінатыўнае значэнне гэтага слова – ‘чубаты жаўрук’, ‘чубатка’ [1, I, с. 184]. Вобразна-метафарычная намінатыўнасць, якую моўная адзінка набыла ў працэсе другаснай семантызацыі” (‘дзяўчына-падлетак’, ‘гарэза’ [1, I, с. 184]), паслужыла падставай перакладу *dzierlatka – сарока* [8, с. 64]. Эроса Блякс у МА назваў *chlystek* ‘юнак’, ‘прайдзісвет’, ‘шэльма’, ‘круцель’ [1, I, с. 101]: *jakieś chlystek gładki o cienkich łydkach i jak gęś skrzydlaty grucha sobie z krolewną!* [13, с. 28] Канатацыя польскага наймення *chlystek* была ўлічана у МП: нейкі гладкі *блязюк* з тонкімі лыткамі і, як гусак крылаты, *зюзюкае* сабе з каралеўнай! [8, с. 71]. Слова *блязюк* ‘блязан, забаўнік’, ‘неразумны, несур’езны чалавек’ перадало негатыўныя адносіны гаворачага да аб’екта выказвання, якія ў беларускім тэксе выразіў таксама размоўны дзеяслоў *зюзюкаць* ‘весці вольную, ласкавую размову’ – эквівалент польскага *gruchać* ‘буркаваць’ [1, I, с. 250].

У МП гучыць натуральная, непасрэдная мова іншых персанажаў: *Wstawajże, mazgaju, gusz się nareszcie* [13, с. 10] – Ну, устань жа, *ламака*, Зрухніся ўрэшце [8, с.56]. Гэта зварот сялянкі-пакаёўкі Гедоны да Блякса. Эмацыянальна-ацэначная лексема *mazgaj* ‘плакса, няўклода’ [1, I, с. 431] патрабавала падобнага ў функцыянальных адносінах беларускага слова.

“Узнаўленне мастацкага твора на чужой мове, “рэканструкцыя” зместу і формы ў значнай меры звязана з узнаўленнем эмацыянальна-экспрэсіўнага напаўнення” [5, с. 121], у працэсе чаго Купала дасягнуў дакладнасці “шляхам узнаўлення псіхалагічнай сутнасці кожнай фразы” [11, с. 106]. Стылявая атмосфера перакладу насычана беларускімі прастанароднымі фарбамі, якія пры спалучэнні са стылістычна нейтральнымі моўнымі выразамі арганічна злучыліся з імі. Для Купалы ўжыванне ў МП слоў і выказаў, належных беларускаму прастамоўю, стала травесцыйным прыёмам. З дапамогай спецыфічных беларускіх слоў і фразеалагічных выказаў перакладчык спрабаваў не проста наблізіць твора да беларускай літаратурна-моўнай традыцыі, але і зрабіць дзеючых асоб беларусамі.

Зрэдку Купала пераносіў выразы МА ў беларускі тэкст надта механічна: *[zorza] rozma- zanaą po niebie, jak rumieniec na ruzatej gębie* [13, с.19] – [зорка] распаўзлася па небе, *як румянец на лупатай губе* [8, с. 64]. Алагічнасць вобраза, быццам бы закладзеная ў параўнальную канструкцыю, уяўная. Няправільная інтэрпрэтацыя польскага варыянта праславінізма *gęba* ‘губа’, ‘пашча, зяпа’ [1, I, с. 229] прывяла да тэкстуальнай памылкі, бо дакладны пераклад кампаратыва МА – як чырвань па тоўстай зяпе.

Пераклад Купалам польскай драмы стаў не проста рэалізацыяй твора беларускімі моўнымі сродкамі, а яго якасным пераўвасабленнем у іншы мастацкі свет, у выніку чаго стварыўся новы эстэтычны арганізм, народжаны творчай энергіяй перакладчыка.

Пры перадачы вобразна-выяўленчых адметнасцей твора Жулаўскага адыходзіў на другі план той інфармацыйны сэнс, які выдзяляўся ў першую чаргу пры пазакантэкстным ужыванні. Істотна важным “ядром” перакладу стала канцэптуальная (ідэйна-вобразная) і эстэтычная (экспрэсіўна-эмацыянальная) інфармацыя, страціць якую перакладчыку было б недаравальна.

Abstract

The author studies the problem of figurative and stylistic transformation of the dramaturgic work of E.Zhulavski "Eros and Psiha " with the help of the means of the Byelorussian language in Ya.Kupala's translation.

Літаратура

1. Большой польско-русский словарь: В 2 т. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва – Варшава: Русский язык – Ведза повшехна, 1980. – Т. 1: А–О. – 664 с.; Т. 2: Р–Z. – 776 с.
2. Булыка А.М. Слоўнік іншамоўных слоў: У 2 т. – Мінск: БелЭн, 1999. – Т. 1: А–Л. – 736 с.; Т. 2: М–Я. – 736 с.
3. Гапава В.І. Эрос і Псіха // Янка Купала: Энцыклапедычны даведнік / БелСЭ. – Мінск, 1986. – С. 677.
4. Гаўрош Н.В. Рэалізацыя эстэтычных значэнняў прыметнікаў у беларускіх мастацкіх тэкстах // Языки в Великом княжестве Литовском и странах современной Центральной и Восточной Европы: миграция слов, выражений и идей: Тез. докл. науч. конф., Будапешт, 5–7 апреля 2000 г. / Под ред. А.Лацхази, Э.Смолинка, А.Золтан. – Budapest, 2000. – С. 65-66.
5. Жовтис А.М. Пульс стихотворного перевода // Мастерство перевода: Сб. – М.: Советский писатель, 1984. – С. 107-123.
6. Кашкин Иван. В борьбе за реалистический перевод // Вопросы художественного перевода: Сборник статей; Сост. Вл.Россельс. – М.: Советский писатель, 1955. – С. 120-164.
7. Кундзич А. Переводческая мысль и переводческое недомыслие // Вопросы художественного перевода: Сб. статей; Сост. Вл. Россельс. – М.: Советский писатель, 1955. – С. 213-258.
8. Купала Янка. Збор твораў: У 7 т. / Акад. навук БССР. Ін-т літаратуры імя Янкі Купалы. Т. 7. – Мінск: Навука і тэхніка, 1976.
9. Лепешаў І.Я. Фразеалогія сучаснай беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філал. фак. ВНУ. – Мінск: Выш. школа. 1998. – 271 с.
10. Россельс Вл. Перевод и национальное своеобразие подлинника // Вопросы художественного перевода: Сборник статей; Сост. Вл.Россельс. – М.: Советский писатель, 1955. – С. 165-212.
11. Чуковский К.И. Высокое искусство. – М.: Советский писатель, 1968. – 384 с.
12. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика: газетно-информационный и военно-публицистический перевод. – М.: Воениздат, 1973. – 280 с.
13. Żuławski Jerzy. Eros i Psyche. – Lwow: Nakładem księgarni H.Altenberga, № 1886. – 260 s.